

Bij wijze van inleiding: van Erida tot Irene

Een van de meest complexe ervaringen van mensen is haat. Het vraagt weinig verbeelding om rondom jou en misschien ook wel in jou uitingen van haat te herkennen. Af en toe het avondnieuws volgen volstaat om vast te stellen hoe haat ook de drijfveer is van grote grensoverschrijdende conflicten tussen volkeren of groepen binnen een land. IS, Boko Haram, Syrië, Myanmar en het Israelisch-Palestijns conflict zijn daarvan maar enkele actuele voorbeelden. Ook tussen individuen onderling blijkt haat de relaties te verdorren. Familieverhalen vertellen hoe gemakkelijk materiële banaliteiten aanleiding kunnen geven tot langdurende haat en verwijdering tussen broers en zusters. De kwalijke gevolgen van pesten op school en op het werk komen tot uiting in de pijn van de slachtoffers. Komt daar nog bij dat de jongste jaren de beschikbaarheid van website en sociale media haten op afstand eenvoudig maakt. Haat heeft vele gezichten en lijkt alom aanwezig, zoveel is duidelijk.

Om het algemeen menselijke karakter van haat te symboliseren introduceren we de term ‘Erida-complex’. Daarmee bedoelen we de mogelijkheid in elk mens om haat te ervaren en eventueel haatgedrag te stellen, als omstandigheden daartoe aanleiding geven. We ontleen deze term aan de Griekse mythologie. Die portretteert de godin Erida als de godin van de haat. In dit boek zullen we de afgeleide term ‘eridaïsch’, overigens een neologisme, dan ook gebruiken voor bedoelingen en handelingen die nauw samenhangen met haat.

Het belangrijkste gevolg van de confrontatie met haat is dat de relaties tussen mensen verwoestijnen, zoals Hannah Arendt dat uitdrukte. Erida doet haar werk. Haat maakt van een gemeenschap steeds minder een vruchtbare oase waarin mensen zich samen kunnen ontplooiën. Dorre grond tussen mensen, de woestijn, leidt tot angst voor anderen, voor vreemden, voor het nieuwe. Mensen verkiezen daarom schotten rondom zich op te trekken, liever dan kansen te zoeken om samen een sterke gemeenschap te ontwikkelen. Die keuze houdt hen in de waan veilig te zijn. Haat ligt ook aan de basis van grote conflicten tussen volkeren met verwoestende gevolgen. Haat is machtig, zoveel is duidelijk.

Tegenover Erida, als symbool voor de haat, plaatsen we Irene, de Griekse godin van de vrede. Erida hoeft immers niet het laatste woord te hebben. Wie daar voor openstaat, ziet veel ireneïsche initiatieven om zowel haat te voorkomen

(bijvoorbeeld de antipestprogramma's) als de gevolgen ervan constructief aan te pakken (bijvoorbeeld herstelgerichte benaderingen op kleine en grote schaal). Dat mensen in situaties terechtkomen waarin ze onrecht ondergaan en haatgevoelens ervaren, is vaak niet te vermijden. Hoe ze met die haat omgaan, is evenwel een keuze. Haat hoeft dus geen noodlot te zijn. Of zij of hij met haat bijdraagt aan de verwoestiging van relaties dan wel kiest voor een ireneïsche benadering, is de vrijheid die elke mens heeft. Tegenover die vrijheid staat haat onmachtig. Met de titel van dit boek 'Macht en onmacht van haat' verwijzen we naar de paradox van haat. Ze is machtig als vernietigende kracht en tegelijk onmachtig tegenover de positieve keuze van mensen om haat te overstijgen en relaties te ontwikkelen die een bron van vrede zijn.

We opteren in dit boek voor een genuanceerde en brede benadering van het complexe fenomeen haat. Daartoe is het nodig om het fenomeen eerst goed te begrijpen. Daarom beginnen we dit boek met een onderzoek naar het wezen van haat. De vragen 'Wat is haat?' en 'Waar komt haat tot uiting?' vormen de kern van het eerste hoofdstuk. Vervolgens analyseren we de factoren en processen die een inzicht geven in het *waarom* van haat. De weg die iemand volgt vanuit een ervaring naar haatgevoelens en eventueel haatgedrag met ingrijpende gevolgen als resultaat, is het thema van het derde hoofdstuk. We noemen dat de weg van Erida. Niet alleen slachtoffer en hater zijn daarbij betrokken, maar ook omstanders en de gemeenschap. Haat raakt iedereen. In drie opeenvolgende hoofdstukken beschrijven we daarna verschillende niveaus van eridaïsch gedrag: haat tussen individuele mensen, tussen groepen en tussen volkeren. Tegenover de weg van Erida staat de Ireneïse, de weg naar de vrede. Daarom gaan we in het laatste hoofdstuk op zoek naar de mogelijkheden om constructief met haat om te gaan en om vrede te bevorderen, zodat de grond tussen mensen oasisch, dus vruchtbaar blijft.